

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

МЕЛЬНИЧУК ВАСИЛЬ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 343.57:615.2(477)

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА ФАЛЬСИФІКАЦІЮ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ
АБО ОБІГ ФАЛЬСИФІКОВАНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ
В УКРАЇНІ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук (доктора філософії)**

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник

кандидат юридичних наук, доцент

Кришевич Ольга Володимирівна,

Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,

член-кореспондент Національної академії правових наук України

Музика Анатолій Ананійович,

Інститут кримінально-виконавчої служби,

головний науковий співробітник науково-дослідного центру

з питань діяльності органів та установ ДПтС України

кандидат юридичних наук, доцент

Лашук Єфрем Вікторович,

Верховний Суд України,

начальник відділу взаємодії з державними органами

управління забезпечення діяльності керівництва Верховного Суду України

Захист відбудеться «20» вересня 2017 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «17» серпня 2017 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

С.Г. Братель

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Виготовлення та розповсюдження фальсифікованих лікарських засобів на сучасному етапі визнано Всесвітньою організацією охорони здоров'я (далі – ВООЗ) та іншими міжнародними організаціями, які здійснюють контроль за якістю лікарських засобів та їх обігом, глобальною соціально-економічною проблемою.

За оцінкою ВООЗ, частка фальсифікованих лікарських засобів, що знаходяться в обороті на Українському фармацевтичному ринку, становить 12 % (тобто кожна десята пігулка) від загального обсягу ліків, а згідно з даними соціологічного опитування на сьогодні більше 35 % українців вважають себе жертвами фальсифікованих ліків.

Відповідно до статистичних даних Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками (далі – Держлікслужба) на території України у 2017 році мають діючі ліцензії на виробництво лікарських засобів 116 суб'єктів господарської діяльності та понад 23,8 тис. аптечних установ здійснюють ліцензійну діяльність щодо оптово-роздрібної торгівлі ліками¹. Така велика кількість відповідних суб'єктів господарювання вказує на стрімкий розвиток фармацевтичної галузі в Україні та як наслідок зростання загроз, пов'язаних з фальсифікацією лікарських засобів.

З метою запобігання на території України фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів 08 вересня 2011 року Законом України № 3718-VI доповнено КК України статтею 321-1, якою запроваджено відповідну кримінальну відповідальність.

За інформацією Держлікслужби, в Україні за час установлення кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або їх обігу спостерігається зростання фактів фальсифікації ліків, оскільки вказаним центральним органом виконавчої влади за останні п'ять років видано 310 розпоряджень про заборону обігу щодо 326 серій 183 найменувань фальсифікованих лікарських засобів. За вказаний період Держлікслужбою до правоохоронних органів, а саме Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Служби безпеки України та їх територіальних підрозділів направлено 440 службових листів з відповідними матеріалами щодо виявлених фактів фальсифікації лікарських засобів. Водночас, зареєстровані слідчими органами МВС України (з листопада 2015 року - Національної поліції України) у Єдиному реєстрі досудових розслідувань 141 кримінальне провадження (у 2012 році – 7; у 2013 році – 55; у 2014 році – 20; у 2015 році – 27; у 2016 році – 32) за ст. 321-1 КК України («Фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів»)² свідчать про негативну динаміку та гостру проблему обігу фальсифікованих лікарських

¹ Реєстр діючих ліцензій з виробництва лікарських засобів Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками. URL: <http://portal.diklz.gov.ua/PublicSite/PrcLicense/PrcLicenseList.aspx>

² Єдиний реєстр досудових розслідувань. <https://erdr.gp.gov.ua>

засобів на території України і необхідність удосконалення нормативно-правових механізмів протидії даному явищу.

Необхідність підвищення ефективності норм законодавства України про кримінальну відповідальність за вчинення злочинів, пов'язаних із фальсифікацією лікарських засобів або обігом фальсифікованих лікарських засобів є безсумнівною, оскільки 55 % опитаних слідчих та оперативних працівників правоохоронних органів України визначили, що вказані норми потребують ґрунтовних змін та доповнень, які зможуть вирішити актуальні питання щодо притягнення до кримінальної відповідальності правопорушників даної категорії при тому, що кількість таких злочинів щорічно зростає.

Теоретичну основу дисертації склали праці вітчизняних і зарубіжних науковців минулого і сучасності в теорії кримінального права, зокрема, В. І. Борисова, П. А. Вороб'я, О. П. Гороха, В. О. Глушкова, Т. А. Денисової, О. М. Джузи, В. П. Ємельянова, І. А. Коваленка, О. Г. Колба, М. Й. Коржанського, О. В. Кришевич, В. М. Кудрявцева, В. В. Кузнецова, Є. В. Лашука, С. Я. Лихової, О. О. Луцака, В. В. Мельника, А. А. Музики, П. С. Матишевського, П. П. Михайленка, В. О. Навроцького, В. І. Осадчого, М. І. Панова, А. В. Савченка, В. М. Смітєнка, В. Я. Тація, В. П. Тихого, Є. В. Фесенка, М. І. Хавронюка, В. І. Шакуна та інших.

Незважаючи на вагомий внесок учених, якими приділялася увага дослідженню злочинів у сфері фальсифікації лікарських засобів, відсутність у кримінально-правовій науці монографічного дослідження, яке було б присвячене даному напрямку, свідчить про необхідність поглибленого комплексного наукового вивчення вчинення злочинів даної категорії.

У зв'язку зі стрімким розвитком фармацевтичної галузі в Україні та збільшенням кількості вчинених злочинів, передбачених ст. 321-1 КК України, наведені обставини у своїй сукупності вказують про необхідність розробки більш ефективних засобів запобігання фальсифікації лікарських засобів та їх обігу, що й визначає своєчасність та актуальність запропонованої теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 08 грудня 2010 року № 1114 «Про затвердження Угоди про співробітництво в боротьбі з обігом фальсифікованих лікарських засобів», наказу МВС України від 16 березня 2015 року № 275 «Про затвердження Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності ОВС України на період 2015-2019 рр.», а також відповідає Основним напрямкам наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014-2017 рр., схваленим Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол від 29 жовтня 2013 року № 28). Тема дисертації затверджена Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 28 травня 2013 року (протокол № 9) та схвалена відділенням кримінально-правових наук НАПрН України у 2013 році (реєстраційний № 1012).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертації є комплексна та системна розробка пропозицій щодо вдосконалення положень законодавства України про кримінальну відповідальність щодо фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів.

Для досягнення цієї мети в дисертації поставлено такі *задачі*:

- визначити теоретико-методологічні засади дослідження кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або їх обіг;
- з'ясувати становлення та розвиток законодавства України про кримінальну відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів;
- вивчити питання кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг таких ліків у зарубіжних країнах;
- охарактеризувати об'єктивні ознаки фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів;
- визначити суб'єктивні ознаки злочинів, пов'язаних з фальсифікацією лікарських засобів або обігом фальсифікованих лікарських засобів;
- обґрунтувати пропозиції щодо необхідності розширення кола кваліфікуючих ознак фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів;
- відмежувати фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів від суміжних злочинів;
- проаналізувати покарання за фальсифікацію лікарських засобів або їх обіг та норми, які звільняють від такої кримінальної відповідальності;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення положень ст. 321-1 КК України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що забезпечують кримінально-правову охорону здоров'я населення від фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів.

Предметом дослідження є кримінальна відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів.

Методи дослідження репрезентовані системою загальнонаукових і спеціально-наукових методів, зокрема: *загальнонауковим* – для постановки завдань дослідження, визначення його основних напрямів (підрозділи 1.1, 1.3); *історико-правовим* – при вивченні становлення законодавства України про кримінальну відповідальність щодо фальсифікації лікарських засобів або їх обігу (підрозділ 1.2); *логіко-догматичним* – для розроблення пропозицій щодо підвищення ефективності норми КК України, яка передбачає відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів або обіг таких ліків (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.2); *системно-структурним* – при проведенні комплексного аналізу складових предмету дослідження як елементів єдиного цілого (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3); *статистичним* – при узагальненні та аналізі емпіричної інформації, що стосується досліджуваної теми (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2); *порівняльного правознавства* – при порівнянні норм кримінального права України з положеннями такого права інших європейських країн (підрозділ 1.3); *індуктивно-дедуктивним* – для визначення підстав і принципів криміналізації

відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів (підрозділ 3.2); *контент-аналізом* – для обробки результатів дослідження з метою аналізу отриманих результатів на *теоретичному та організаційно-методичному* рівнях та їх узагальнення.

Емпіричну базу дослідження становлять результати вивчення матеріалів 51 кримінального провадження (справ), що перебували в провадженні слідчих органів внутрішніх справ і Національної поліції в період 2011-2016 років та 15 обвинувальних вироків судів першої інстанції за ст. 321-1 КК України; зведені дані за результатами анкетування з питань підвищення ефективності норм щодо запобігання фальсифікації лікарських засобів та їх обігу 878 осіб, з яких 178 слідчих, 291 оперативного працівника, 140 фармацевтів/провізорів, 168 медичних працівників та 101 спеціаліста у сфері обігу лікарських засобів; аналітичні матеріали за вказаний період Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Генеральної прокуратури України, Державної фіскальної служби України та Держлікслужби щодо обігу фальсифікованих лікарських засобів на території України та вжиті заходи з протидії цьому негативному явищу.

У дослідженні використано результати безпосередньої участі автора в організації досудового розслідування органами досудового слідства Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України злочинів, пов'язаних з фальсифікацією лікарських засобів та їх обігом, а також власний досвід практичної роботи старшим слідчим в особливо важливих справах Головного слідчого управління Міністерства внутрішніх справ України та оперативним працівником Департаменту протидії наркозлочинності Національної поліції України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших в Україні монографічних праць, яка присвячена комплексному та системному дослідженню кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів. Конкретний внесок дисертанта в наукову розробку положень про кримінальну відповідальність за даний вид злочину полягає в обґрунтуванні пропозицій, що містять елементи наукової новизни й мають теоретичне та практичне значення для підвищення ефективності ст. 321-1 КК України щодо протидії фальсифікації лікарських засобів та їх обігу в Україні, зокрема:

вперше:

- зроблено порівняльно-правовий аналіз кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів у законодавстві зарубіжних країн, на підставі чого виявлено схожі та відмінні риси відповідних кримінально-правових норм, а також ураховано позитивний зарубіжний досвід у теоретичному та прикладному аспектах;

- проаналізовано та запропоновано розширення кола суб'єктів, які можуть учиняти злочини щодо фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів – медичним/фармацевтичним працівником;

- запропоновано нові кваліфікуючі ознаки фальсифікації лікарських засобів або їх обігу «учинена організованою групою» та «шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки»;

- обґрунтовано щодо необхідності внесення змін до кримінального законодавства й відомчих нормативно-правових актів з метою підвищення рівня ефективності протидії фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів, а саме вперше: запропоновано доповнити п. 4. ч. 1 ст. 96-3 КК України та ч. 8 ст. 214 КПК України складом злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, що надасть можливість застосовувати заходи кримінально-правового характеру відносно юридичних осіб за фальсифікацію лікарських засобів або їх обіг;

удосконалено:

- поняття об'єктивних та суб'єктивних ознак такого злочину, як фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів і запропоновано доповнити даний склад наступними предметами цього злочину – неякісними (субстандартними) та контрафактними лікарськими засобами;

- редакцію складу злочину, пов'язаного з фальсифікацією лікарських засобів або обігом фальсифікованих лікарських засобів та назву статті, а саме: «Стаття 321-1. Виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут фальсифікованих, неякісних або контрафактних лікарських засобів»;

- систему заходів загальносоціального запобігання фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів;

- системність положень нормативно-правової бази, що регулює відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів або їх обіг;

дістало подальший розвиток:

- теоретичні та методологічні засади дослідження фальсифікації лікарських засобів або обігу таких ліків;

- дослідження історичного розвитку законодавства України про кримінальну відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів у вітчизняному кримінальному праві.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені висновки та рекомендації дисертації використовуються в:

- *законотворчій діяльності* – при вдосконаленні окремих положень КК України щодо підвищення ефективності протидії фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів (лист від 18 липня 2017 року № 04-18/12-1362 Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності);

- *практичній діяльності* – при розробленні та вдосконаленні відомчих і міжвідомчих нормативно-правових актів щодо практичних заходів протидії фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів (акти впровадження Міністерства внутрішніх справ України від 06 серпня 2014 року, Держлікслужби від 03 лютого 2015 року та Міністерства охорони здоров'я України від 17 лютого 2015 року);

– *науково-дослідній діяльності* – для проведення подальших наукових досліджень кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або їх обігу (акт впровадження Державного науково-дослідного інституту МВС України від 30 березня 2015 року);

– *освітньому процесі* – при підготовці підручників, навчальних посібників, лекцій і методичних рекомендацій, проведенні занять за відповідними темами з навчальної дисципліни «Кримінальне право. Особлива частина» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 13 лютого 2015 року).

Особистий внесок здобувача в опублікованих працях є його власні теоретичні розробки, що становлять наукову новизну одержаних результатів дослідження. Крім того, дисертантом, як практичним працівником правоохоронних органів, у методичних рекомендаціях, розроблених у співавторстві з Весельським В. К. та Стрільцівим О. М. «Виявлення та досудове розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із фальсифікацією лікарських засобів або обігом фальсифікованих лікарських засобів», з метою надання методичної допомоги слідчим у процесі документування злочинів даної категорії розроблено два з трьох розділів, які визначають шляхи виявлення таких злочинів та особливості проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій. Отже, особистий внесок співавтора методичних рекомендацій склав понад 65% зазначеної праці.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертації апробовані на п'яти науково-теоретичних і науково-практичних конференціях, зокрема: «Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка)» (м. Київ, 06 грудня 2013 року); «Актуальні проблеми права очима молодих учених» (м. Київ, 04 березня 2014 року); «Актуальні проблеми розслідування злочинів» (м. Київ, 01 липня 2014 року); «Актуальні проблеми кримінального права (до 100-ї річниці від Дня народження Петра Петровича Михайленка)» (м. Київ, 21 листопада 2014 року); «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи її вирішення» (м. Київ, 24 березня 2017 року).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в 13 наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, дві статті – у зарубіжних наукових виданнях (Республіка Киргизія та Республіка Молдова), п'ять тез наукових доповідей, опублікованих у збірниках доповідей науково-практичних конференцій та методичних рекомендаціях, підготовлених у співавторстві.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (219 найменувань на 23 сторінках) та додатків на 41 сторінці. Загальний обсяг дисертації становить 273 сторінки, з яких обсяг основного тексту 209 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, її зв'язок з науковими програмами, планами і темами, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет та методологію дослідження, його емпіричну базу, розкрито наукову новизну роботи та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації та публікації, указано структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Загальнотеоретичні та правові засади дослідження кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Теоретико-методологічні засади дослідження кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів»* встановлено, що питання соціальної обумовленості кримінально-правових норм у сфері фальсифікації лікарських засобів або їх обігу вбачається достатньо вагомим у теорії кримінального права. Установлення меж, які передбачають кримінальну відповідальність, адекватність методів протидії зі злочинними діяннями та встановлення реальної суспільної небезпеки останніх становлять одне з пріоритетних завдань законотворчої політики держави.

Проаналізовано дослідження явища фальсифікації лікарських засобів у наукових працях у сфері медицини та фармації (О. П. Арзамасцев, В. Л. Багіров, С. В. Болл, В. В. Власов, О. І. Гризодуб), шляхи протидії даному негативному явищу досліджено в працях розкривших кримінально-правові, процесуальні та кримінологічні аспекти за даним напрямом (Г. А. Аванесов, К. Ю. Коваленко, В. В. Фісюн), а теоретичну основу дисертації склали праці науковців з теорії кримінального права В. О. Глушкова, П. А. Вороб'єя, О. М. Джужи, М. Й. Коржанського, О. В. Кришевич, В. В. Кузнецова, Є. В. Лащука, А. А. Музики, П. П. Михайленка, В. І. Осадчого, М. І. Панова, А. В. Савченка, В. В. Сташиса, В. Я. Тація, В. І. Шакуна та інші.

Теоретико-методологічні засади дослідження кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів, а також вдале обрання його методології дозволили автору охарактеризувати теоретичні засади визначення та формування поняття фальсифікації лікарських засобів та підготувати пропозиції щодо вдосконалення чинного кримінального законодавства, направленого на запобігання фальсифікації лікарських засобів та обігу таких ліків.

У підрозділі 1.2 *«Історичний аспект становлення законодавства України про кримінальну відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів»* указується, що проблема фальсифікації лікарських засобів існувала в часи Київської Русі, українських земель у ХХ столітті, Радянського та сучасного періоду України.

Дослідивши історичний аспект становлення законодавства України про кримінальну відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів, у дисертації запропоновано поділити його на три етапи: 1) початковий – до 1701 р.; 2) становлення – з 1701 р. до 1991 р.;

3) *сучасний* – з 1991 р. і дотепер. Ця класифікація обрана на підставі аналізу історичних документів, які висвітлюють розвиток фармацевтичної галузі з древніх часів до сучасності та описують факти фальсифікації лікарських засобів і встановлену за це відповідальність на різних етапах розвитку суспільства.

На сучасному етапі прагнення України долучитися до міжнародного співтовариства щодо захисту лікарських засобів від підробки обумовило ратифікацію ряду міжнародних конвенцій, угод та статутів. Найважливішим таким кроком була ратифікація у 2012 році Україною Конвенції Ради Європи про запобігання підробленню медичної продукції та подібним злочинам, що загрожують охороні здоров'я – Конвенція MEDICRIME.

З метою вдосконалення нормативно-правової бази у сфері запобігання злочинам в Україні у вересні 2001 року був прийнятий Кримінальний кодекс України, але тільки через 10 років Законом України від 08 вересня 2011 року № 3718-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фальсифікації лікарських засобів» введено статтю 321-1, якою передбачена кримінальна відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів.

У подальшому з метою ефективного запобігання фальсифікації лікарських засобів Законом України від 05 липня 2012 року № 5065-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за фальсифікацію або обіг фальсифікованих лікарських засобів» кримінальну відповідальність за даний вид злочину було посилено та 22 квітня 2013 року наказом Міністерства охорони здоров'я України № 321 визначено поняття «великі» та «особливо великі» розміри фальсифікованих лікарських засобів, що дало змогу в повній мірі кваліфікувати цей вид злочину.

Ураховуючи стрімкий розвиток фармацевтичної галузі в Україні та як наслідок збільшення фактів фальсифікації лікарських засобів, у дисертації з метою забезпечення принципу невідворотності кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або їх обіг запропоновано доповнити ч. 1 ст. 69 КК України складом злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, що забезпечить винесення судами справедливих та головне реальних покарань правопорушникам, а також позитивно вплине на попередження вчинення таких злочинів.

У підрозділі 1.3 «Кримінальна відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів за законодавством зарубіжних країн» указується, що кримінальні кодекси більшості європейських держав запроваджені ще до того часу, коли на загальноєвропейському рівні було прийнято рішення визнати необхідним передбачення кримінальної відповідальності юридичних осіб. З цієї та інших причин у них, як правило, немає глав, спеціально присвячених цим питанням, і там, де визнається необхідність установлення такої відповідальності, ці питання регулюються окремими статтями. В усіх таких випадках однозначно встановлено правило про те, що кримінальна відповідальність юридичної особи не скасовує кримінальної відповідальності фізичної особи, яка вчинила злочинне діяння.

Проаналізувавши кримінальні кодекси європейських держав таких як Литовська Республіка, Королівство Данії та Республіка Польща, а також Кримінальний кодекс Республіки Молдови встановлено, що дані країни з метою зменшення суспільної шкоди від фальсифікації лікарських засобів та їх обігу запровадили кримінальну відповідальність юридичних осіб за вчинення фальсифікації лікарських засобів, у зв'язку з чим запропоновано доповнити п. 4. ч. 1 ст. 96-3 КК України складом злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, що надасть можливість застосовувати заходи кримінально-правового характеру відносно юридичних осіб за фальсифікацію лікарських засобів або їх обіг.

Розділ 2 «Об'єктивні та суб'єктивні ознаки фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Характеристика об'єктивних ознак фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів»* доведено, що загальним об'єктом фальсифікації лікарських засобів або обігу таких ліків є суспільні відносини у сфері обігу лікарських засобів; родовим – відносини у сфері обігу фальсифікованої лікарської продукції на фармацевтичному ринку; безпосереднім – відносини, що виникають у процесі виробництва, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів; додатковим безпосереднім об'єктом – життя та здоров'я населення.

Поняття предмету злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України визначено в статті 2 Закону України від 04 квітня 1996 року № 123/96-ВР «Про лікарські засоби», згідно з якою фальсифікований лікарський засіб – це лікарський засіб, який умисно промаркований неідентично (невідповідно) відомостям (одній або декільком з них) про лікарський засіб з відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України, а так само лікарський засіб, умисно підроблений у інший спосіб, і не відповідає відомостям (одній або декільком з них), у тому числі складу, про лікарський засіб з відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України.

Фальсифіковані лікарські засоби, за критеріями їх вмісту та упаковки, умовно поділяються на:

1) ті, у яких: а) якісний та кількісний склад діючої речовини відповідає маркуванню, однак фальсифікується торгова марка виробника; б) не витримується кількісний склад (можуть бути інші допоміжні речовини); в) діюча та допоміжні речовини не відповідають вимогам Фармакопеї (тобто нижчого рівня).

2) ті, у яких якісний або кількісний склад препарату не відповідає маркуванню, а саме: замість заявленої кількості діючої речовини міститься її менше або взагалі інша речовина, дешевша речовина, чи взагалі відсутня діюча речовина.

Дослідивши предмет злочину, пов'язаного з фальсифікацією лікарських засобів або їх обігом, встановлено, що життю і здоров'ю громадян України,

крім фальсифікованих лікарських засобів, також загрожує обіг: 1) неякісних лікарських засобів, відповідно до наказу МОЗ України від 29 вересня 2014 року № 677, якими є медичні препарати, якість яких не відповідає вимогам нормативних документів, лікарські засоби, які зазнали механічного, хімічного, фізичного, біологічного або іншого впливу, що унеможлиблює їх подальше використання, а також лікарські засоби з терміном придатності, що минув та 2) контрафактних лікарських засобів, якими слід вважати ввезені з порушенням митних правил або без висновку Держлікслужби про їх якість. У зв'язку з викладеним запропоновано розширити предмет злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, доповнивши його неякісними та контрафактними лікарськими засобами.

Об'єктивна сторона фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів знаходить свій вияв через діяння, причинно-наслідковий зв'язок і настання наслідків. Діяння виражається через виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут фальсифікованих лікарських засобів, а так само їх виробництво. Причинний зв'язок виражається через взаємозалежність учиненого діяння та настанням шкоди для здоров'я і життя населення. Наслідки виражаються через тривалий розлад здоров'я, смерть особи або інші тяжкі наслідки.

У підрозділі 2.2 «Суб'єктивні ознаки фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів» встановлено, що суб'єктом цього злочину є фізична, осудна особа, яка досягла на момент учинення злочину шістнадцятирічного віку.

Нормативно-правовими актами України визначено поняття таких медичних та фармацевтичних працівників як: 1) лікар – це фахівець із повною вищою медичною освітою...; 2) провізор – фахівець із повною вищою фармацевтичною освітою... та 3) фармацевт (фармаколог) – молодший спеціаліст з середньою фармацевтичною освітою...

Практика по кримінальним провадженням, пов'язаним з фальсифікацією лікарських засобів або обігом фальсифікованих лікарських засобів свідчить, що організатором або виконавцем учинення даного злочину в значній мірі є особа з медичною або фармацевтичною освітою (лікар, фармацевт, провізор тощо), у зв'язку з чим запропоновано внести доповнення до ст. 321-1 КК України щодо включення спеціального суб'єкта – медичного/фармацевтичного працівника.

Слід зазначити, що законодавством Литовської Республіки, Королівства Данії, Республіки Польща та Республіки Молдови передбачено кримінальне переслідування за фальсифікацію лікарських засобів не тільки фізичних осіб, а і юридичних, що позитивно відзначається на якості фармацевтичного ринку зазначених країн, у зв'язку з чим запропоновано доповнення ч. 8 ст. 214 КПК України складом злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, що надасть можливість у застосуванні заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб за вчинення злочинів даної категорії.

Суб'єктивна сторона зазначеного злочину характеризується прямим умислом до діяння та необережною формою вини до настання таких його

наслідків (у кваліфікованих складах частин 2 та 3 цієї статті), як тривалий розлад здоров'я особи, інші тяжкі наслідки, смерть особи.

У підрозділі 2.3 «Кваліфікуючі ознаки фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів» досліджено кваліфікуючі ознаки цього злочину, до яких відносяться виробництво фальсифікованих лікарських засобів, учинення цього злочину повторно, за попередньою змовою групою осіб, у великих розмірах, в особливо великих розмірах, якщо такі злочинні дії спричинили тривалий розлад здоров'я особи, смерть особи або інші тяжкі наслідки.

Кваліфікуючою ознакою повторності у даному злочині необхідно розуміти повторність тотожних злочинів.

Злочин, передбачений ч. 2 ст. 321-1 КК України, вважається вчиненим за попередньою змовою групою осіб у випадку, якщо будь-які дії, передбачені ч. 1 цієї ж статті, учинили два або більше суб'єкти цього злочину.

Кваліфікуюча ознака – великі та особливо великі розміри фальсифікованих лікарських засобів визначені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 22 квітня 2013 року № 321 «Про визначення понять «великі» та «особливо великі» розміри фальсифікованих лікарських засобів», відповідно до якого «великим» розміром фальсифікованих лікарських засобів є такі медичні препарати, вартість яких становить від п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а під поняттям «особливо великих» розмірів фальсифікованих лікарських засобів слід розуміти препарати, вартість яких становить п'ятсот і більше неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Під вартістю фальсифікованого лікарського засобу слід розуміти вартість лікарського засобу, за якою він вводився в обіг (випускався на ринок України) або реалізовувався суб'єктом господарювання, у якого його було виявлено. Сума неоподаткованого мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної для відповідного року.

Поняття виробництва фальсифікованих лікарських засобів слід розуміти як діяльність, пов'язану із серійним випуском фальсифікованих лікарських засобів, яка включає всі або хоча б одну зі стадій технологічного процесу, у тому числі закупівлю матеріалів, фасування, пакування та/або маркування, зберігання тощо, здійснені всупереч установленого законом порядку.

Законодавець не дає чіткого визначення такої кваліфікуючої ознаки як «тяжкі наслідки», у зв'язку з чим вона в кримінальному законодавстві є оціночною. За правилами законотворчої техніки такими можна вважати наслідки, більш серйозні ніж «тривалий розлад здоров'я» (відповідальність у разі настання якого передбачена ч. 2 ст. 321-1 КК України), наприклад, інвалідність особи через сталу повну втрату функції її органу або тяжкі тілесні ушкодження.

Тривалий розлад здоров'я особи, як кваліфікуюча ознака, виявляється або в частковому сталому порушенні функцій будь-якого органу, або в повній тимчасовій (понад 21 день) втраті органом його функцій, або у втраті

працездатності людини понад 21 день без втрати органом його функцій (наприклад, через інфекційне захворювання).

Під кваліфікуючою ознакою «смерть особи», слід розуміти настання незворотної смерті людини, яка вважається з моменту встановлення смерті її мозку, що характеризується повним та незворотнім припиненням усіх його функцій.

Диспозиція ст. 321-1 КК України не передбачає кваліфікуючої ознаки – вчинення даного злочину у складі організованої групи, у зв'язку з чим мають місце притягнення осіб до кримінальної відповідальності лише з інкримінуванням учинення даного злочину у складі групи осіб та, як наслідок, судами застосовується менш тяжке покарання, що, у свою чергу, не відповідає суспільним інтересам.

Крім того, проведеним аналізом способів учинення злочинів даної категорії можливо констатувати, що значна їх кількість учиняються з використанням мережі Інтернет, що значно розширює можливості збуту фальсифікованих лікарських засобів і як наслідок підвищує суспільну небезпеку, у зв'язку з чим запропоновано доповнення диспозиції ч. 3 ст. 321-1 КК України кваліфікуючою ознакою: «шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки».

Розділ 3 «Відмежування фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів від суміжних злочинів та покарання за даний вид злочину» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Особливості відмежування фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів від суміжних злочинів» проведено виокремлення фальсифікації лікарських засобів або їх обігу від суміжних злочинів.

Так, дослідження показало, що опосередковано суміжні злочини фальсифікації лікарських засобів, пов'язані з неналежним виконанням професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК України), порушенням авторського права і суміжних прав (ст. 176 КК України), шахрайством (ст. 190 КК України), заподіянням майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192 КК України), умисним введенням в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції (ст. 227 КК України) та незаконним використанням знаку для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (ст. 229 КК України), але предмет у зазначених злочинах та ст. 321-1 КК України, різний.

Безпосередньо суміжним злочином фальсифікації лікарських засобів або їх обігу є злочин, передбачений ст. 305 КК України («Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів»), при цьому предмет у цих суміжних злочинах, частково, однаковий – фальсифіковані лікарські засоби, а об'єктивні ознаки різні, оскільки лише в зазначеній вище статті КК України об'єктом є суспільні відносини, що виникають у процесі контрабанди, тобто переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від

митного контролю фальсифікованих лікарських засобів, що у свою чергу не передбачає диспозиція ст. 321-1 КК України, оскільки вона регламентує обіг таких лікарських засобів на території держави.

Установлено, що фальсифікація лікарських засобів є, звичайно, багатогранним злочином, для вчинення якого застосовується багато різноманітних способів, а й нерідко й інші злочини. У зв'язку з цим підтримано необхідність продовження вдосконалення визначення злочину, пов'язаного з фальсифікацією лікарських засобів або їх обігом та відмежування його від інших суміжних складів злочину, передбачених Особливою частиною КК України, у зв'язку з чим запропоновано авторську назву ст. 321-1 КК України.

У підрозділі 3.2 «Покарання за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів» визначається міра кримінальної відповідальності за вчинення даного злочину з урахуванням усіх обставин у кожній конкретній ситуації.

Кримінальний кодекс України передбачає за вчинення злочинів дванадцять видів покарань (статті 51 і 98 КК України), при цьому за вчинення фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів передбачено два таких покарання, а саме позбавлення волі на певний строк або довічно та конфіскація майна.

Законом України від 08 вересня 2011 року № 3718-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фальсифікації лікарських засобів» доповнено Кримінальний кодекс України статтею 321-1, яка передбачає кримінальну відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів. У подальшому Законом України від 05 липня 2012 року № 5065-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за фальсифікацію або обіг фальсифікованих лікарських засобів» кримінальну відповідальність за даний вид злочину було посилено.

Слід зазначити, що перша редакція ст. 321-1 КК України передбачала обов'язкову конфіскацію фальсифікованих лікарських засобів, сировини та обладнання для їх виготовлення.

Установлено, що суспільством та судами фактично підтримується інститут спеціальної конфіскації фальсифікованих лікарських засобів, сировини та обладнання для їх виготовлення, який Законом України від 18 лютого 2016 року № 1019-VIII вилучений із санкції ст. 321-1 КК України. Указані зміни негативно впливають на: 1) запобігання вчинення злочинів даної категорії; 2) недопущення повторного використання правопорушниками обладнання для виготовлення фальсифікованих лікарських засобів; 3) вилучення з обігу сировини, яка може бути використана для виготовлення фальсифікованих лікарських засобів; 4) вилучення з обігу фальсифікованих лікарських засобів, застосування яких може призвести до негативних наслідків у сфері охорони здоров'я населення, у зв'язку з чим запропоновано запровадження конфіскації фальсифікованих, неякісних або контрафактних лікарських засобів, сировини та обладнання для їх виготовлення.

Досліджено передбачений ч. 4 ст. 321-1 КК України спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності за наявності певної передумови та підстав.

Передумовою цього виду звільнення від кримінальної відповідальності є вчинення злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, з кваліфікуючими ознаками, передбаченими лише частиною першою, якщо такі дії не створили загрози для життя чи здоров'я людей. Звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення дій, передбачених частинами 2 та 3 зазначеної статті, є неможливим.

Підставами звільнення від кримінальної відповідальності є: 1) добровільна здача фальсифікованих лікарських засобів з одночасним вказанням джерела їх придбання; 2) добровільна здача фальсифікованих лікарських засобів та сприяння розкриттю злочинів, пов'язаних з обігом фальсифікованих лікарських засобів.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації наведено теоретичні узагальнення й нове вирішення наукового завдання, що полягало в комплексному та правовому аналізі кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів в Україні та виокремлення на цій основі практичних рекомендацій щодо вдосконалення низки положень нормативно-правових актів. Основні з них полягають у наступному:

1. Дослідженню сутності та змісту кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів, як окремого кримінально-правового явища, на сучасному етапі науковою спільнотою належної уваги не приділялося, відтак сьогодні стан наукової розробки є недостатнім. Ураження даним негативним явищем фактично всіх регіонів України вказує на необхідність підвищення ефективності нормативно-правових актів щодо кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів.

Теоретико-методологічні засади дослідження кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або їх обіг в Україні дозволили автору охарактеризувати теоретичні засади явища фальсифікації лікарських засобів та визначити, що основними факторами, що сприяють фальсифікації лікарських засобів або їх обігу на території України є: значна кількість суб'єктів господарювання на території держави, у тому числі й посередників, які здійснюють господарську діяльність, пов'язану з обігом лікарських засобів, та недостатній рівень нормативно-правової бази, положення якої дало б змогу ефективно запобігати злочинам даної категорії.

2. Прослідкувавши становлення в Україні кримінального законодавства щодо фальсифікації лікарських засобів або їх обігу, запропоновано внесення доповнень до Кримінального кодексу України щодо запровадження невідворотності кримінальної відповідальності за даний вид злочину шляхом розширення кола злочинів, за вчинення яких суду забороняється застосування

покарання, нижчого від найнижчої межі доповнивши ч. 1 ст. 69 КК України складом злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, що забезпечить винесення судами справедливих та головне реальних покарань правопорушникам цієї категорії, а також позитивно вплине на попередження вчинення таких злочинів.

3. Проаналізувавши існуючу кримінальну відповідальність європейських держав за фальсифікацію лікарських засобів або їх обіг та враховуючи позитивний європейський досвід у дисертаційному дослідженні, запропоновано доповнити до п. 4 ч. 1 ст. 96-3 КК України заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за вчинення злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України.

4. Дослідивши об'єктивні ознаки фальсифікації лікарських засобів та предмет цього злочину, встановлено, що життю і здоров'ю громадян України, крім фальсифікованих лікарських засобів, також загрожує обіг: 1) неякісних лікарських засобів та 2) контрафактних лікарських засобів. У зв'язку з викладеним запропоновано розширити предмет злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, доповнивши його неякісними та контрафактними лікарськими засобами.

5. Проаналізувавши суб'єктивні ознаки фальсифікації лікарських засобів або їх обігу і кримінальне законодавство європейських країн, запропоновано доповнити ч. 8 ст. 214 КПК України складом злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, що надасть можливість внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про юридичну особу, пов'язану з фальсифікацією лікарських засобів або їх обігом, у зв'язку з чим до такої юридичної особи можуть бути застосовані заходи кримінально-правового характеру.

Крім того, за підтримки 524 або 59,7 % опитаних респондентів, запропоновано внести доповнення до ч. 2 ст. 321-1 КК України щодо включення спеціального суб'єкта – медичного/фармацевтичного працівника, оскільки зазначені посадові особи за специфікою своєї освіти та професійної діяльності чітко усвідомлюють настання негативних наслідків, у тому числі тяжких, а тому, на нашу думку, за вчинення фальсифікації лікарських засобів з боку указаних осіб законодавцем має бути встановлено посилену кримінальну відповідальність.

6. Дослідженням кваліфікуючих ознак фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів встановлено, що диспозиція ст. 321-1 КК України не передбачає вчинення даного злочину у складі організованої групи, а тому мають місце притягнення осіб до кримінальної відповідальності лише з інкримінування вчинення такого злочину у складі групи осіб та, як наслідок, судами застосовується менш тяжке покарання, що не відповідає суспільним інтересам, у зв'язку з чим запропоновано доповнити ч. 3 ст. 321-1 КК України кваліфікуючою ознакою – «вчинена організованою групою». Це доповнення також надасть можливість вірно кваліфікувати злочинні дії при виявленні, реєстрації та досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень, оскільки за ч. 3 зазначеної статті КК України в період 2012-2016 років зареєстровано лише 2 або 1% таких злочинів.

Крім того, встановлено, що значна кількість фальсифікованих лікарських засобів поширюється шляхом використання мережі Інтернет, що значно розширює можливості збуту фальсифікованих лікарських засобів і, як наслідок, підвищує суспільну небезпеку, у зв'язку з чим запропоновано диспозицію ч. 3 ст. 321-1 КК України доповнити відповідною кваліфікуючою ознакою – «шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки», що підтримано 765 або 87,1 % опитаними респондентами.

7. Проведено відмежування фальсифікації лікарських засобів або їх обігу від суміжних злочинів, що передбачені ст. ст. 140, 190, 192, 227, 229 і ст. 305 КК України, та визнано необхідність продовження оптимізації визначення злочину, пов'язаного з фальсифікацією лікарських засобів або обігом фальсифікованих лікарських засобів, у зв'язку з чим запропоновано авторську назву ст. 321-1 КК України: *«Стаття 321-1. Виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут фальсифікованих, неякісних або контрафактних лікарських засобів»*.

8. Проведеним аналізом покарання за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів встановлено, що відсутність інституту спеціальної конфіскації в санкції ст. 321-1 КК України негативно впливає на попередження вчинення таких злочинів. У зв'язку з цим запропоновано доповнити санкції ч. 1, ч. 2 та ч. 3 ст. 321-1 КК України: *«з конфіскацією фальсифікованих, неякісних або контрафактних лікарських засобів, сировини та обладнання для їх виготовлення»*.

9. Ураховуючи результати дослідження та отримані висновки, запропоновано авторську назву та редакцію ст. 321-1 КК України:

«Стаття 321-1. Виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут фальсифікованих, неякісних або контрафактних лікарських засобів.

1. Виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут завідомо фальсифікованих, неякісних або контрафактних лікарських засобів –

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з конфіскацією фальсифікованих, неякісних або контрафактних лікарських засобів, сировини та обладнання для їх виготовлення.

2. Ті самі дії, учинені повторно, або медичним чи фармацевтичним працівником, або за попередньою змовою групою осіб, або у великих розмірах, або якщо вони спричинили тривалий розлад здоров'я особи, а так само виробництво фальсифікованих, неякісних або контрафактних лікарських засобів –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією фальсифікованих, неякісних або контрафактних лікарських засобів, сировини та обладнання для їх виготовлення, а також майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили смерть особи або інші тяжкі наслідки, або вчинені в особливо великих розмірах, або організованою групою, а так само шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки –

караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією фальсифікованих, неякісних або контрафактних лікарських засобів, сировини та обладнання для їх виготовлення, а також майна.

4. Особа, яка добровільно здала фальсифіковані, неякісні або контрафактні лікарські засоби та вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю злочинів, пов'язаних з їх обігом, звільняється від кримінальної відповідальності за придбання, перевезення, пересилання чи зберігання з метою збуту, збут завідомо фальсифікованих, неякісних або контрафактних лікарських засобів, їх ввезення на територію України, вивезення з території України, транзит через її територію (частина перша цієї статті, якщо такі дії не створили загрози для життя чи здоров'я людей).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Мельничук В. Н. Генезис законодательства Украины устанавливающего уголовную ответственность за фальсификацию и оборот фальсифицированных лекарственных средств / В. Н. Мельничук // Межд. научн.-практ. журн. «Право и Закон», Бишкек. – 2013. – № 2 (2). – С. 120–126.
2. Мельничук В. М. Кваліфікація фальсифікації лікарських засобів та обігу фальсифікованих лікарських засобів / В. М. Мельничук // Вісник Академії адвокатури України. – 2014. – Вип. № 29. – С. 130–135.
3. Мельничук В. М. Суб'єктивні ознаки фальсифікації лікарських засобів / В. М. Мельничук // Міжнар. гуманіт. ун-т. - Одеса Серія «Юриспруденція». – 2014 – Вип. № 11 том 2. – С. 111–113.
4. Мельничук В. М. Характеристика об'єктивних ознак фальсифікації лікарських засобів та обігу фальсифікованих лікарських засобів / В. М. Мельничук // Наук. вісник Херсон. держ. у-ту. Серія «Юридичні науки». – 2014 – Вип. № 4. – С. 170–175.
5. Мельничук В. Н. Международный аспект борьбы с фальсификацией лекарственных средств в странах романо-германской и англосаксонской правовых семей / В. Н. Мельничук // Международный научно-практический журнал «LEGEA SI VIATA» («Закон и жизнь»). – Кишинев. – 2015. – Вип. № 1/3 (277). – С. 45–49.
6. Мельничук В. М. Предмет злочину фальсифікації та обігу фальсифікованих лікарських засобів / В. М. Мельничук // Наук. журн. «Право і суспільство». – Дніпропетровськ. – 2015 – Вип. 3/3. – С. 163–168.
7. Мельничук В. М. Диференціація кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів та обіг фальсифікованих лікарських засобів // Науковий вісник публічного та приватного права. 2016.- № 6. – С. 152–159.
8. Мельничук В. М. Правове забезпечення у сфері протидії фальсифікації лікарських засобів в Україні / В. М. Мельничук // Актуальні проблеми кримінального права (Пам'яті професора П.П. Михайленка) : тези доп. IV міжвуз. наук.-теорет. конф. (Київ, 6 груд. 2013 р.) [Текст] / ред. кол. :

В. В. Коваленко (голова), В. В. Черней, Є. М. Бодюл та ін. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013 – С. 115–117.

9. Мельничук В. М. Кримінальне правопорушення – фальсифікація лікарських засобів та обіг фальсифікованих лікарських засобів / В. М. Мельничук // Актуальні проблеми права очима молодих учених [Текст] тези доп. підсумкової наук.-теорет. конф. : у 2 ч. (Київ, 4 березн. 2014 р.). – Ч. 1. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 212–216.

10. Мельничук В. М. Особливості фальсифікації лікарських засобів та обігу фальсифікованих лікарських засобів / В. М. Мельничук // Актуальні проблеми розслідування злочинів [Текст] : зб. тез доп. III Всеук. наук.-практ. конф. (Київ, 1 лип. 2014 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 264–267.

11. Мельничук В. М. Фальсифікація лікарських засобів: шляхи вдосконалення законодавства / В. М. Мельничук // Актуальні проблеми кримінального права (До 100-ї річниці від Дня народження професора П. П. Михайленка) : тези доп. міжвуз. наук.-теорет. конф. (Київ, 21 лист. 2014 р.) [Текст] / ред. кол. : В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 53–56.

12. Мельничук В. М. Суб'єкт кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів // Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи її вирішення: тези доп. міжвуз. наук.-практ. конф. (Київ, 24 берез. 2017 р.) Ч. 1 / ред. кол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. – С. 205–208.

13. Мельничук В. М. Виявлення та досудове розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з фальсифікацією лікарських засобів або обігом фальсифікованих лікарських засобів [Текст] : метод. рек. / [В. М. Мельничук, Весельський В. К., Стрільців О. М.]. – К. : ГСУ МВС України : Нац. акад. внутр. справ, 2013 С. – 92.

АНОТАЦІЯ

Мельничук В.М. Кримінальна відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2017.

Дисертація є комплексною та системною розробкою питань кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів. У роботі розкрито теоретико-методологічні засади дослідження, розглянуто генезис та зарубіжний досвід кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів, а також конкретизовано зміст його об'єктивних та суб'єктивних ознак. Проведено відмежування складу злочину, передбаченого

ст. 321-1 КК України, від суміжних складів злочинів, а також розглянуто санкції відповідних кримінально-правових норм. З урахуванням результатів дослідження запропоновано низку пропозицій щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів, у тому числі розширення кола предмету злочину, визначення спеціального суб'єкту його вчинення, а також авторську назву та редакцію ст. 321-1 КК України.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, покарання, склад злочину, фальсифіковані лікарські засоби, обіг фальсифікованих лікарських засобів, порядок обігу лікарських засобів.

АНОТАЦІЯ

Мельничук В.Н. Уголовная ответственность за фальсификацию лекарственных средств или оборот фальсифицированных лекарственных средств в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук (доктора философии) за специальностью 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2017.

Диссертация является комплексной и системной разработкой вопросов уголовной ответственности за фальсификацию лекарственных средств или оборот фальсифицированных лекарственных средств. В работе раскрыты теоретико-методологические основы исследования, рассмотрены генезис и зарубежный опыт уголовной ответственности за фальсификацию лекарственных средств или оборот фальсифицированных лекарственных средств, а также конкретизировано содержание его объективных и субъективных признаков. Проведено разграничение состава преступления, предусмотренного ст. 321-1 УК Украины, от смежных составов преступлений, а также рассмотрены санкции соответствующих уголовно-правовых норм. С учетом результатов исследования предложен ряд предложений по усовершенствованию уголовной ответственности за фальсификацию лекарственных средств или оборот фальсифицированных лекарственных средств, в том числе расширение круга предмета преступления, определения специального субъекта этого преступления, а также авторское название и редакцию ст. 321-1 УК Украины.

Ключевые слова: уголовная ответственность, наказание, состав преступления, фальсифицированные лекарственные средства, оборот фальсифицированных лекарственных средств, порядок оборота лекарственных средств.

SUMMARY

Melnychuk V.M. The criminal liability for falsification of medicines and circulation of counterfeit drugs. - Manuscript.

The thesis for Candidate Degree in Law (PhD Candidate), specialty 12.00.08 - Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law. - National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2017.

The thesis is a comprehensive and systematic development of criminal liability for falsification of medicines and circulation of counterfeit drugs. The theoretical and methodological basis, the genesis and overseas experience of criminal responsibility for falsification of medicines and circulation of counterfeit drugs and specified content of its objective and subjective symptoms are described. The delimitation of the offense under the Art. 321-1 of the Criminal Code of Ukraine, from related offenses and criminal categories and reviewed relevant sanctions of criminal law.

Considering the results of the study it is suggested a number of improvements for criminal liability for falsification of medicines and circulation of counterfeit drugs. Criminal offence concerning medicine adulteration and its trafficking is quite new one in the Ukrainian criminal legislation doctrine. At the same time the risk level of negative impact caused by such offences is rather high as it is connected to the health and lives of Ukrainian citizens. That is why the issue needs to be examined additionally.

The high level of negative impact from such criminal offences is proved by the ratings of the World Health Organization (WHO). According to them the level of adulteration is about 10% in the developed countries, but in the Third World countries – it is half of all medical products. In Ukraine, according to the different versions, there are 50% adulterated medical products being sold.

In the article the author analyzes the criminal responsibility differentiation for medicine adulteration and adulterated medical products trafficking. Also the author proposes to change the legislation of Ukraine that foresees the responsibility for medicine adulteration and adulterated medical products trafficking.

Taking into account the public danger in case of possible negative impact from medicine adulteration and adulterated medical products trafficking the author proposes also to uplevel the criminal responsibility for the crime foreseen by the article 321-1 of the Criminal Code of Ukraine and to amend the article 69 of the Criminal Code of Ukraine by extending the circle of offences for which the court is restricted to apply the punishment lower than the lowermost edge, adding to the list of exceptions for that criminal offence.

Providing proper changes will improve the organization of counteracting medicine adulteration and its trafficking on the territory of the state as it is an important step to successful goal achievement.

Key words: criminal liability, punishment, crime, counterfeit medicines, the circulation of counterfeit drugs, order drugs trafficking.